KAMBİYO SENETLERİNİN ZIYAI NEDENİYLE ALINAN İPTAL KARARI VE BU KARARIN SENET İLE İLGİSİ OLAN TARAFLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERE ETKİSİ

THE ANNULMENT DECISION TAKEN BY THE COURT DUE TO THE LOSS OF THE NEGOTIABLE INSTRUMENTS AND ITS EFFECT ON THE RELATIONS BETWEEN THE INTERESTED PARTIES IN THE NOTE

Melih SÖNMEZ*

Özet: TTK md. 645 gereğince kıymetli evrakın içerdiği hak ile senet arasında sıkı bir ilişki vardır. Bundan dolayı da esas olarak hak, senetten ayrı ileri sürülememektedir. Zaten TTK md. 646 hükmü uyarınca kıymetli evrak borçlusu, senedin kendisine ibraz edilmesiyle ödeme yapmak ile yükümlüdür. Fakat senedin zayi olması durumunda senette hak sahibi olarak gözüken kişinin, hakkını talep edememe riski ortaya çıkabilmektedir. Bir kıymetli evrak çalınma, yırtılma, kaybolma, yanma veya vasıfları okunmayacak hale gelme gibi nedenler ile zayi olabilir. Bu tür nedenler ile senedin fiziki varlığının yok olmasının, alacak hakkının da yitirilmesi olarak yorumlanması hakkaniyet kuralları ile bağdaşmayacaktır. Senette hak sahibi olarak kabul edilen kişi aleyhine gözüken bu adaletsiz yaklaşımın önüne geçmek için, menfaatler dengesi çerçevesinde kıymetli evrakın mahkeme vasıtasıyla iptali öngörülmüştür. TTK md. 651 hükmü uyarınca mahkeme yoluyla alınacak iptal kararının en temel amacı, belirli prosedürler neticesinde iptal kararıyla hakkın senetsiz bir şekilde talep edilmesine veya yeniden senedin düzenlenmesine imkân vermektir. İptal kararının en temel hukuki sonuçlarından bir tanesi, senedin teşhis fonksiyonunu ortadan kaldırmaktır. Burada sorulması gereken soru, iptal kararının kambiyo senedi ile ilgisi olan taraflar bakımından ne tür etkisi/etkileri olacağıdır. İptal kararının senetteki taraflara olan etkileri üç temel perspektifte analiz edilebilir; iptal kararı aldıran hamil ve senet borçlusu arasındaki ilişkiye etkisi; senet borçlusu ve senedi elinde bulunduran üçüncü kişi arasındaki ilişkiye etkisi ve iptal kararı aldıran hamil ve müracaat borçlularına olan etkisi. Bu minvalde bu çalışmanın temel amacı, kambiyo senedi elindeyken zayi olan hak sahibinin aldıracağı iptal kararının etkisini, senet üzerindeki ilgili taraflar bakımından incelemektir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, melihsonmez@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4074-9641, Makalenin Gönderim Tarihi: 06.09.2021, Kabul Tarihi: 06.09.2021

Anahtar Kelimeler: Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması, İptal Davası, İptal Davasının Hukuki Sonuçlarının Senet Taraflarına Olan Etkisi

Abstract: Pursuant to Article 645 of the Turkish Commercial Code (TCC), there is a strong relation between the right contained in the valuable paper and the note itself. Hence, the right cannot be asserted separately from the note. In accordance with the provision of Article 646 of the TCC, the obligator of the valuable paper is already obliged to make a payment upon the presentation of the note. However, in case of the loss of the note, the risk of not being able to claim the right by the person, who appears as the rightful owner of the note, may arise. A valuable paper may be lost due to some of the reasons, such as destroyed or stolen instrument or it can be burned or its texts may become illegible. For such reasons, interpreting the loss of the physical existence of the note as the loss of the right to claim will not be compatible with the rules of equity. In order to prevent such an unfair approach against the person, who is accepted as the rightful owner of the note, cancelation of the valuable papers through the court decision has been regulated under Article 651 of the TCC within the framework of the balance of interest. Pursuant to the provision of Article 651 of the TCC, the main aim of the annulment decision is to allow claiming the right without the note or to issue the note again. One of the most fundamental legal consequences of the annulment decision is to abolish the identification function of the note. The question that needs to be asked in here is that what kind of effect/effects the annulment decision will have for the interested parties involved in the note. The effects of the annulment decision on the interested parties in the note can be examined in three basic perspectives; its effect on the relationship between the holder of the annulment decision and the obligator of the note; its effect on the relationship between the obligator of the note and the third person holding the note; and its effect on the relationship between the holder of the annulment decision and other debtors on the liability chain in the note. In this respect, the main purpose of this study is to examine the impact of the annulment decision taken by the right holder, who lost while the negotiable instrument is in her/his possession, on the interested parties in the note.

Keywords: The Loss of the Negotiable Instruments, Action for Annulment, the Effects of the Action for Annulment on the Relationships between the Interested Parties in the Note

GİRİŞ

Kıymetli evrakın 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunumuza kazandırılmasında İsviçre Borçlar Kanunu'ndan yararlanılmış ve tanımı TTK md. 645 hükmü kapsamında: *"Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez."* şeklinde mehaz kanundan çevrilmiştir. Bu tanımdan da

anlaşılacağı üzere kıymetli evrak, maddi bir değeri olan, bu minvalde sahibine bir alacak hakkı sağlayan senetler olarak kabul edilmektedir. Kıymetli evrakın bir hak içermesi ve bu hakkın devredilebilir olması da ticari hayatta önemli misyonlar üstlenmesine vesile olmaktadır. Özellikle tek bir kâğıt parçası olarak çok yüksek meblağların ödenmesini sağlaması, ticari faaliyetler kapsamında bir ödeme aracı olarak tercih edilmesini ve yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.

Kıymetli evrakın en önemli özelliği senet ile hak arasında sıkı bir ilişkinin varlığıdır. Bu özellik, kıymetli evrakı sıradan senetlerden ayıran temel özellik olarak kabul edilmektedir. Bu bakımdan, kıymetli evrakın taşıdığı bu hakkın sonuç doğurabilmesi için senedin de mutlaka ibraz edilmesi gerekmektedir.[1] Diğer bir ifadeyle hem senetteki hakkın talep edilebilmesi hem de senetteki hakkın devredilebilmesi için senedin ibrazı zorunludur.

Senet, kıymetli evrakın maddi unsurudur ve bu maddi varlık günlük hayatta çeşitli tehlikelere maruz kalmak suretiyle fiziki varlığını kaybedebilir. Hukuk terminolojisinde senedin fiziki varlığını kaybetmesi zayi olma olarak ifade edilmektedir. Senet ve hak arasındaki yukarıda ifade edilen sıkı ilişki göz önüne alındığında, senedin zayi olmasının hakkın da zayi olmasına neden olup olmadığı, tartışılması gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tartışmanın gündeme gelmesinin temel sebebi, senedin zayi olmasının yetkili hamil nezdinde senedin borçluya ibraz edilebilme imkanını ortadan kaldırmasıdır.

Senedin zayi olması sebebiyle senetteki meşru hak sahibinin borçludan bir talepte bulunamayacak olması, menfaatler dengesi bakımından kabul edilebilecek bir durum değildir. Diğer bir ifadeyle senedin zayi olmasının senetteki hakkın talep edilememesine neden olması ağır bir yaptırımdır. Bu hakkaniyetsiz durumun ortadan kalkması için, kanun koyucu kıymetli evrakın iptal müessesesini düzenlemiş ve belirli prosedürler yerine getirilmek şartıyla meşru hak sahibine, senetteki hakkın senetsiz bir şekilde talep edilebilmesine imkân tanımıştır.

---

[1] Nama yazılı senetler bakımından aksi görüş için bknz. Şaban Kayıhan, 6728 sayılı Kanun ile Değişmiş Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanununa Göre Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, 7. Bası*, s.33.*

Senedin zayi olması çok farklı şekilde gerçekleşebilmektedir. Yırtılma, yanma, kâğıt öğütücü makinelerin içine düşmesi gibi zayi hallerin bazılarında senedin ibraz edilmesi imkânsız hale gelirken (mutlak anlamda zayi olma); çalınma, kaybolma, düşürülme gibi hallerde ise (nispi anlamda zayi olma) senedin üçüncü kişiler nezdinde kullanılması ihtimali devam etmektedir.[2] Bu bakımdan senedin zayi olmasında ortaya çıkabilecek bu farklı durumlar, iptal kararının senetteki ilgili taraflara olan etkisi sorununu gündeme getirmektedir. Özellikle senedin ibrazının hala mümkün olduğu zayi hallerinde (çalınma, kaybolma gibi) alınacak iptal kararının; senedi elinde bulunduran hamiller bakımından, müracaat borçluları bakımından ve senet borçlusu ile iptal kararı aldıran hamil bakımından etkisi, incelenmesi gereken bir sorun olarak gündeme gelmektedir.

Bu çerçevede çalışma üç temel bölüm üzerinde şekillenecektir. Birinci bölümde kıymetli evrakın zayi olması kavramı ana hatlarıyla analiz edilecek; ikinci bölümde iptal kurumuna olan ihtiyaç, iptal müessesesiyle ilgili düzenlemeler, iptal talebinin şartları, iptal talebinde bulunabilecek kişiler, zayi nedeniyle iptal talebi ve bedelsizlik nedeniyle açılacak iptal davası arasındaki farklar incelenecek; son bölümde ise senedin maddi varlığını devam ettirdiği durumlar için başvurulan iptal talebinin hukuki sonuçları senetteki ilgili taraflar bakımından değerlendirilecektir.

1. Kıymetli Evrakın Zayi Olması

6102 sayılı TTK'nın ilgili hükümleri incelendiğinde, kıymetli evrakın iptalinin istenebileceği yeknesak bir hukuksal düzenlemenin olmadığı söylenebilir. Genel olarak TTK md. 651, 661/3-4, 666, 667/1, 757/1 ve 849 hükümleri kapsamında "*zayi etmek, kaybetmek, zıyaa uğramak, irade dışında elden çıkmak*" gibi ibareler kullanılmıştır. Bu minvalde kullanma yaygınlığı ve anlamının kapsamı bakımından "zayi olma" kav-

[2] Mustafa Yavuz, "Boş Çek Defterinin veya Yaprağının Zayi Olması Halinde Başvurulabilecek Hukuki Yollar", *Terazi Hukuk Dergisi*, Ankara 2019, Cilt/Volume: 14, S.149, s.95; Ersin Çamoğlu, Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s.19; Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Arslan Kaya/Füsun Nomer Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021, 13. Bası, (Ülgen/Helvacı) s.56; ayrıca hisse senetlerinin zayi olması sebebiyle verilen iptal kararına ilişkin Yargıtay 11.HD., 18.01.2007T., 2005/13557E., 2007/395K.

ramının doktrinde tercih edildiği söylenebilir.[3] Zayi sözcüğü Arapça kökenli bir kelime olarak "*yitmek, kaybolmak*" anlamında kullanılmaktadır.[4] Kıymetli evrak hukuku kapsamında bu kavram değerlendirildiğinde, hamilin senedin zilyetliğini yitirme ve borçluya ibraz etme olanağından mahrum kalması olarak kabul edilebilir.

TTK md. 645 ve md. 646/1 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde hak ve senet arasındaki sıkı ilişki, senetteki hakkın talep edilebilmesi için hem senet zilyetliğine sahip olmayı hem de senedin ibraz edilmesini gerekli kılmaktadır. Fakat yukarıda ifade edildiği üzere çok çeşitli nedenler ile ortaya çıkabilecek senedin zayi olması durumu, senedin yetkili hamili bakımından hakkın talep edilebilmesini bu haliyle imkânsız hale getirmektedir. İşte kanun koyucu, senet zilyetliğinin bu şekilde yitirilmesi sonucunda hakkın talep edilebilme olasılığından mahrum kalınmasını engellemek, menfaatler dengesiyle örtüşmeyecek bu durumu ortadan kaldırmak için senedin zayi olmasını, TTK md. 651 kapsamında senedin iptalinin istenebileceği bir olgu olarak kabul etmiştir. Böylelikle alınacak bir iptal kararı, hak ve senet arasındaki sıkı ilişkiye bir istisna teşkil ederek, hakkın senetsiz bir şekilde talep edilebilmesine imkân tanıyacaktır. Bu minvalde senedin zayi olması sonucunda alınacak iptal kararının iki temel avantajı olduğu söylenebilir; (1) Hak sahibinin hakkını senetsiz bir şekilde talep edebilmesi, (2) Borçlunun zayi olan bir senedin kendisine ibraz edildiğinde ödeme yapmasının engellenerek haksız hamilin senet bedelini tahsil etme ihtimalinin ortadan kaldırılması ve borçlunun asıl hak sahibine tekrar ödeme yapma riskinin bertaraf edilmesi.[5]

2. Kıymetli Evrakın İptali

Kıymetli evrakın iptali, yukarıda ifade edilen çok çeşitli unsurlardan birisi sebebiyle senedi zayi olan hak sahibinin, bu hakkını kullanabileceği kanuni bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmıştır. En genel ifadesiyle "iptal", zayi olan kıymetli evrakın *"geçersizliğinin"* mahkeme kararıyla

---

3 Abuzer Kendigelen/İsmail Kırca, Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, 3. Basıdan 4. Tıpkı Bası, (Kırca) s.59.

4 Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr, e.t.01.05.2021.

5 Çamoğlu, s.19 ve Bozkurt, s.140.

onanmasıdır.[6] Kıymetli evrakın iptali, senedini zayi ettiğini ispatlayan hak sahibinin bu hakkını senetsiz bir şekilde iptal kararıyla istemesi ya da yeni bir senedin hazırlanmasını talep edilmesi şeklinde iki önemli imkân sağlamaktadır.[7] Ayrıca iptal kararı alınıncaya kadar ödeme yasağı kararı aldırma imkânı da vardır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan bir tanesi, bedelsizlik nedeniyle açılacak iptal davası ile senedin zayi olması sebebiyle mahkemeden talep edilecek iptal kararının birbirinden farklı olmasıdır. Bedelsizlik nedeniyle açılacak iptal davası, kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan alt ilişkinin ortadan kalkması sebebiyle senet borçlularının senedin bedelsizliğine yönelik menfi tespit davası niteliğinde açtıkları bir davadır.[8] Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmemekle birlikte, isim benzerliği sebebiyle senedin zayi olması durumunda kıymetli evrakın iptali talebi ile farklı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.[9] Ayrıca kıymetli evrakın iptali talebi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu md. 383 kapsamında çekişmesiz yargı işlerinden[10] kabul edildiğinden dolayı bir dava değildir.

---

6 Reha Poroy/Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, 22. Bası, s.122. Poroy/Tekinalp tarafından yapılan bu tanımda yer alan, "yitirilen kıymetli evrakın geçersizliğinin mahkeme tarafından açıklanması" ibaresi tartışmaya açıktır. İptal kararı maddi hukuk açısından etkili olmadığı için, senedin kıymetli evrak vasfını kaldırmadığı gibi iyi niyetin korunmasını da ortadan kaldırmaz. Çünkü iptal kararının aksi ispatlanabilir. Ayrıntılı bilgi için böl. 3.3. İptal Karının, Senedi İyi Niyetle Elinde Bulunduran Hamil ile İptal İsteminde Bulunan ve Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi.

7 age, s.121; Özkan Gültekin, "Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları", *Terazi Hukuk Dergisi,* Ankara 2007, S.16, s.36.

8 İsmet Sayhan, Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s.198.

9 Ali Bozer/Celal Göle, Kıymetli Evrak Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü, Ankara 2020, 9. Bası, s.44.

10 Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, Medeni Usul Hukuku, Ankara/Adalet Yayınevi 2020, 4. Bası*, s.35*2. Burada tartışmalı durumlardan bir tanesi, Ticaret Hukuku doktrininde ve bazı Yargıtay Kararlarında kıymetli evrakın iptal talebini, bir iptal davası olarak ele alıp konuyu açıklayan bazı görüşlerin bulunmasıdır. Örneğin Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara/Adalet Yayınevi 2020, 8. Bası, s.91: İptal Davasının Şartları; Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.59: İptal Davası Sonucunda Alınan İptal Kararının Hükümleri; Bozkurt, s.144, "... hamiline yazılı senetlerde iptal davası açılmadan..."; Yargıtay 11.HD., 20169880E., 2018/2363K., "...Dava, zayi sebebiyle bono iptali istemine dair olup..." Kıymetli evrakın iptalini bir iptal davası olarak niteleyen bu görüşlerin, usul hukuku bakımından tartışmalı olduğu söylenebilir. Yukarıda izah edildiği üzere kıymetli evrakın iptali HMK md.383 kapsamında çekişmesiz yargı işlerinden kabul edildiğinden ötürü bir dava değildir. Bu sebeple, kıymetli evrakın iptali gibi ortak konularda, Ticaret Hukukçularının ve Usul Hukukçularının birlikte çalışması, kavramsal karışıklıkların önlenmesi adına faydalı olacaktır.

2.1. Kıymetli Evrakın İptaline İlişkin Hükümler

Kıymetli evrakın zıyaı ve iptali ile ilgili kriterlere yönelik düzenlemeler TTK md. 651-653 maddeleri arasında genel nitelikli olarak hüküm altına alınmıştır. TTK md. 651'e göre bir kıymetli evrakın iptaline mahkeme karar verir. Bu yüzden "iptal", yitirilen bir kıymetli evrakın zayi olduğunun mahkeme kararıyla belirlenmesidir.

Kıymetli evrakın iptali ile ilgili önemli durumlardan bir tanesi senedin çeşidi ve türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Zayi olan bir kıymetli evraka yönelik bir iptal kararı, belirli prosedürlerin yerine getirilmesi neticesinde alınabilecektir. Bu prosedürler, senedin çeşidi ve türüne göre farklılıklar gösterebilmektedir. TTK'da genel nitelikli hükümlere ek olarak özel bazı hükümlerde kıymetli evrakın çeşidine ve türüne göre iptal kararı ile ilgili düzenlemeler getirilmiştir. Örneğin TTK md. 657 hükmü nama yazılı senetler; TTK md. 661-669 hükümleri hamiline yazılı senetler ve TTK md. 757-765 ve TTK md. 831/2 hükümleri ise emre yazılı senetler ile ilgili iptal kararını düzenlemektedir.[11] Özellikle TTK md. 831/2 kapsamında; "İptal konusunda, varant ve makbuz senedi[12] dışındaki emre yazılı senetlere poliçelere ilişkin hükümler uygulanır." hükmü emre yazılı senetlerin iptal usulü ile ilgili genel çerçeveyi çizmektedir. Burada kambiyo senetleri bakımından da öne çıkan bir unsur göze çarpmaktadır. TTK md. 757-765, TTK md. 778/1-1 ve TTK md. 818/1-s hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, kambiyo senetlerinin tamamında devir türüne bakılmaksızın poliçenin iptaline ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.[13]

2.1.1. İptal Kararı Verilebilmesinin Maddi Şartları

Zayi olan senetler bakımından iptal kararı verilebilmesi için belirli şartların da bulunması gerekmektedir. Bu şartlar beş temel unsur çerçevesinde ele alınabilir;[14]

a) Senedin zayi olması;

b) Senette yer alan hakkın halen var olması;

---

11 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.57.
12 Varant ve makbuz senedinin iptali TTK md.849'da düzenlenmiştir.
13 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.57.
14 Pulaşlı, s.91-94; Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, Kıymetli Evrak Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2019, 10. Bası, s.38.

c) İptali talep edenin hak sahibi olması;

d) Senet zilyetliğinin yeniden kazanılmasının mümkün olmaması;

e) Senedin kanunen iptaline izin verilen bir senet olması.

a) Senedin Zayi Olması: Senedin zayi olması, senedin çeşitli nedenlerle[15] fiziki varlığını kaybetmesi olarak tanımlanmaktadır. Kıymetli evrakın zayi olması senedin maddi varlığına ilişkindir, o yüzden senette yer alan mündemiç haklara bir etkisi yoktur.[16] Genel olarak, hak sahibince kıymetli evrakın herkese karşı ibrazının mümkün olmaması veya olanaksız hale gelmesine neden olan bir sebebin varlığı, iptal talebinde bulunmanın temel kriterlerinden birisidir.[17]

TTK md. 645 hükmü uyarınca senet ve hak arasındaki sıkı ilişki sebebiyle hak sahibince ibraz edilmesi gereken belge senedin kendisidir. Bu sebeple senedin bir fotokopisinin bulunması veya bir kopyasının bulunması, hakkın talep edilmesi bakımından herhangi bir öneme sahip olmadığı gibi, orijinal senet zayi olduğunda, bu fotokopi ya da kopyaların varlığı, iptal talebinde bulunulmasına da engel teşkil etmez.[18]

b) Senette yer alan hakkın hala mevcut olması: İptal kararı aldırmanın bir diğer önemli şartı, kanunda açıkça ifade edilmemiş olmasına rağmen, senetteki hakkın hala varlığını sürdürmesidir. Eğer senetteki hak bir şekilde ortadan kalkmış veya hiç doğmamış ise iptal talebinde bulunmaya artık gerek yoktur. Senetteki hak ödemenin yapılmış olması ile ortadan kalkabilir. Yine düzenleyen tarafından düzenlenen bir kıymetli evrak, lehtara teslim edilmeden önce üçüncü kişinin de eline geçemeyecek şekilde zayi olursa, lehtarın iptal talebinde bulun-

---

15 Bir kıymetli evrakın okunmayacak hale gelmesi zayi olma hallerinden kabul edilmekle birlikte (Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.60; Kayıhan, s.83), Yargıtay'ın çamaşır makinesinde yıkandığı için tanınmaz hale gelen çekler bakımından zayi olmaya dayalı iptal davası açılamayacağına yönelik kararları mevcut ve doktrinde eleştirilmektedir. Örnek karar için Yargıtay 11.HD., 03.07.2014T., 2014/5623 E., 2014/12782 K.; bu karara yönelik eleştiri için Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.58.

16 Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, Genişletilmiş 24. Bası, s.54.

17 Mehmet Bahtiyar, Kıymetli Evrak Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul 2018, Güncellenmiş 16. Bası, s.37.

18 Pulaşlı, s.91; Bahtiyar, 37.

ması anlamsız olacaktır.[19] Fakat, senedin zamanaşımına uğramış olması, hakkın ortadan kalktığı anlamına gelmeyeceğinden, zamanaşımına uğramış bir kıymetli evrakın zayi olduğu bir senaryoda, iptal talebinde bulunulmasında herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır.[20]

c) İptali talep edenin hak sahibi olması: TTK md. 651/2 hükmüne göre "*Kıymetli evrakın zayi olduğu veya zıyaın ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir*." Anılan bu hükme göre, iptal talebinde bulunabilmek için senedi ibraz edemeyen kişinin, senette hak sahibi olması şarttır.[21] TTK md. 646/2 hükmü uyarınca da senette hak sahibi olarak kabul edilen kişi senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişidir.[22] Burada sorulması gereken soru, kimler kıymetli evrakın iptali talebinde hak sahibi olarak kabul edilebilir? Senedin zilyetliğine sahip olmak, her zaman hak sahipliğini doğurmayabilir. İptal talebinde bulunma yetkisi sınırlı da olsa maddi hukuk bakımından senette hak sahibi olduğu anlaşılan kişiye tanınmıştır. Bu bakımdan senedin türüne göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiler; rehin hakkı sahibi, intifa hakkı sahibi, tahsil cirosuyla senedi devralan veya senetteki alacaklının temsilcileri de iptal talebinde bulunabilirler.[23] Bu kişilere ek olarak, haklı sebepler ile senet zilyetliğinde bulunan kişilerin de iptal talebinde bulunması doktrinde tartışılmıştır.[24] Örneğin, nakliye işlemlerini gerçekleştiren bir kargo şirketinin, nakliye işlemleri sırasında zayi olan bir kıymetli evrak için de iptal talebinde bulunabileceği öngörülmüştür.[25]

---

19 Öztan, s.56, Pulaşlı, s.92. Düzenleyenin elindeyken, üçüncü kişilerin eline geçebilecek şekilde zayi olan bir senette, düzenleyen de iptal talebinde bulunabilir. Detaylı bilgi için bknz. Bahtiyar, s.38.

20 Bahtiyar, s.37; Pulaşlı, s.92; Öztan, s.56.

21 Bahtiyar, s.38; Fadıl Cerrahoğlu, "Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali", *İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, İstanbul 1973/1, s.190.

22 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.60; çeklerde düzenleyenin de kıymetli evrakın iptali talebinde bulunabilmesi görüşü için bknz: Caner Gürühan, "Çekin Zayi Olması Sebebiyle Keşidecinin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına Yönelik Bir Değerlendirme", *BATİDER*, Ankara 2014, C. XXX, S.4, s.301-306; çeklerde düzenleyenin iptal talebinde bulunamayacağına yönelik görüş için: Yargıtay 11. HD., 06.05.2014T., 2014/1815E., 2014/8503K., https://kararara ma.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t. 21.06.2021.

23 Öztan, s.56-57; Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.61; Pulaşlı, s.93.

24 Yargıtay 11. HD., 12.03.2018T., 2016/9400 E., 2018/1849 K., https://kararara ma.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t. 04.05.2021.

25 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.61.

d) Senet zilyetliğinin yeniden kazanılmasının mümkün olmaması: Yukarıda da ifade edildiği üzere, zayi olmuş bir kıymetli evrak için iptal müessesesinin düzenlenmesinin temel sebebi, artık ibraz edilemeyecek bir senette alacaklının hakkını senetsiz bir şekilde talep edebilmesidir. Bu bakımdan kıymetli evrakın zıyaı sebebiyle senedin ibraz edilemeyecek olması, geçici bir durum teşkil etmemelidir. Diğer bir ifadeyle, senedin kimde olduğu veya nerede olduğu biliniyor ve bu vesileyle senet zilyetliğinin yeniden kazanılması mümkün ise iptal talebinde bulunulamaz.[26] Senedin kimin elinde olduğu biliniyorsa, bu durumda istirdat davası açılması gerekecektir.[27] Burada dikkat edilmesi gereken bir husus, senedin kiminde elinde olduğunun bilinmesi istirdat davasının açılmasını gerektirmekle birlikte, bu kişinin nerede olduğu bilinmiyorsa veya yurt dışına kaçmış ise, senedin ibrazı pratik bakımdan yine imkansız hale geldiğinden, bu gibi durumlarda da iptal talebi söz konusu olabilecektir.[28]

e) Senedin kanunen iptaline izin verilen bir senet olması: Türk Ticaret Kanunu çerçevesindeki iptaline izin verilen senetler, kıymetli evrak niteliği haiz senetler için getirilmiş bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu minvalde, zayi olan bütün senetler bakımından TTK'da düzenlenmiş olan iptal müessesesi uygulama alanı bulmayacaktır.[29] Örneğin kooperatiflere ait ortaklık senetlerinin veya adi senetlerin zayi olması durumunda, bu senetlerin kıymetli evrak niteliği bulunmadığından dolayı, TTK hükümleri çerçevesinde bu senetlerin iptali istenemez.[30] Kıymetli evrak niteliği taşımayan senetlerin zayi olmasında Türk Borçlar Kanunu md. 105 hükmü uygulanacaktır. TBK md. 105'e göre: "*Alacaklı, borç senedini kaybettiğini iddia ederse, borçlunun istemi üzerine, borcu ödeme sırasında, kendisine borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış bir belge vermek zorundadır*". Adi senetler ve kıymetli evrak

---

26 Pulaşlı, s.93; Bahtiyar, s.38; Öztan, s.57.

27 Tamer Bozkurt, Kıymetli Evrak Hukuku, LEGEM Yayıncılık, Ankara 2020, s.139; Ernst Hirsch, Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları (İstanbul Akgün Matbası), İstanbul 1946, 2. Bası, s.141; Bahtiyar, s.38; Pulaşlı, s.93.

28 Öztan, s.57.

29 Pulaşlı, s.93; Öztan, s.57.

30 Yargıtay 11.HD. 02.07.2012, 2012/977E., 2012/11699K.; Bozer/Göle, s.47'den alınmıştır. Açık poliçe/bono/çek içinde iptal davası açılabilir. Detaylı bilgi için bknz. Bozkurt, s.143; Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.56.

bakımından ortaya çıkan bu temel farkın nedeni, kıymetli evrakın en temel unsuru olan hak ve senet arasındaki sıkı ilişkiden kaynaklanmaktadır. Bir adi senedin içerdiği hak senetsiz bir şekilde talep edilebilecekken, kıymetli evrak niteliğindeki senetlerin içerdiği hak ancak senedin ibrazı ile talep edilebilecektir. Bu sebepten ötürü, kıymetli evrak için iptal müessesesinin, Türk Ticaret Kanunu'nda özel olarak düzenlendiği ileri sürülmektedir.[31]

Ayrıca, kıymetli evrak niteliği haiz olan bazı senetlerin düzenlenmesi, kambiyo senetleri gibi, ağırlaştırılmış şekli şartlara tabi kılınmış olabilir. Bu tür senetlerde zorunlu unsurların eksiklikleri senedin geçerliliğini etkileyeceğinden dolayı, bu nitelikteki zorunlu unsurları barındırmayan bu tür senetlerin de iptali istenemez.[32] Boş çek yapraklarının zayi olması durumunda da, senet borçlunun imzasını taşımadığından, diğer bir ifadeyle kıymetli evrak niteliği henüz haiz olmadığından dolayı, iptal müessesesinden yararlanılamayacaktır.[33] Fakat karşılıksız bir çekin, kıymetli evrak niteliği devam ettiğinden dolayı, karşılıksız çeklerin zayi olması durumunda senedin iptali istenebilir.[34]

2.2.2. Önleyici Önlemler ve İptal Prosedürleri

Senedin zayi olması, senedin üçüncü kişiler tarafından ele geçirilmesi ve senet borçlusuna ibraz edilmesi riskine neden olabilir. İşte bu gibi hallerde, zayi olan kıymetli evrakta hak sahibi olan kişinin, senet borçlusu tarafından senedi ibraz eden kişilere karşı yapacağı ödemeyi engelleyici tedbirler alması gerekmektedir. TTK md. 658/2, 662/1, 757/1 hükümleri kapsamında önleyici önlemler, zayi olduğu iddia edilen bir kıymetli evraka karşı alınacak bir iptal kararına kadar, senedin senet borçlusuna ibraz edildiği bir durumda, kıymetli evrakta alacaklı olduğu anlaşılan kişiye karşı ödemeyi engelleme amacı taşımaktadır.

---

31 Bozer/Göle, s.46-47.

32 Pulaşlı, s.93-94.

33 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.56; ayrıca bknz. Yargıtay 11.HD., 11.03.2019T., 2018/10E., 2019/1951K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t. 04.05.2021; Yargıtay 11.HD., 12.06.2014T., 2014/4100E., 2014/11296K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t. 04.05.2021.

34 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.56; ayrıca bknz. Yargıtay 11.HD, 06.06.2018T., 2016/11997E., 2018/4372K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t.04.05.2021.

Kırca'ya göre iptal kararı alınıncaya kadar getirilen bu ödemeye yasağı, HMK md. 389 çerçevesinde bir ihtiyati tedbir çeşidi olarak nitelendirilmektedir.[35] Fakat Erişir, çekişmesiz yargı işlerinde uygulanabilecek bu tür önlemlerin ihtiyati tedbir olarak nitelendirilmemesi gereğini vurgulamıştır.[36] Erişir'e göre tedbir bir hakkın icrasını güvence altına almayı amaçlarken, çekişmesiz yargıdaki bu tür geçici önlemler bir hukuki durumu ya da ilgilileri korumayı amaçlamaktadır. Ayrıca Erişir, HMK md. 389/2 hükmünün, çekişmesiz yargıdaki geçici önlemleri ihtiyari tedbir olarak öngörmediğinin altını çizmiştir.[37] Bu minvalde iptal kararı çerçevesinde talep edilebilecek bu ödeme yasağı, çekişmesiz yargıdaki geçici hukuki korumalar olarak kabul edilmektedir.

Kıymetli evrak zayi olduğu esnada hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, TTK md. 757/1 kapsamında ödeme yeri veya hamilin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurarak ödeme yasağı talebinde bulunabilir. Ödeme yasağı talebiyle ilgili prosedürlerde senedin türü de önemli bir rol oynamaktadır. Hamiline yazılı bir senette ödeme yasağı talebinde bulunabilmek için öncelikli olarak iptal talebinde bulunulması gerekirken, emre yazılı senetlerde önleyici tedbir kararı alabilmek için iptal talebinde bulunma şartı yoktur.[38] Fakat ödeme yasağı kararı, iptal talebinde bulunulmadan alınmışsa, ödeme yasağı talebinde bulunan hamil, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içerisinde iptal kararı talebinde bulunmak zorundadır. Aksi takdirde ödeme yasağı otomatik olarak kalkar.[39] Önleyici tedbir kararının hukuki sonucu TTK md. 662/1 hükmünde kendisini göstermektedir. Anılan hükme göre senet borçlusu, ödeme yasağı kararına rağmen aksine hareket ederse, diğer bir ifadeyle senedi kendisine ibraz eden kişiye karşı ödemede bulunursa, borcundan kurtulamayacağı gibi yeniden ödeme yapma riskiyle karşı karşıya kalır.

İptal prosedürleri kıymetli evrakın türüne göre farklılık arz etmektedir. Hamiline yazılı kıymetli evrakta iptal prosedürü TTK md.

---

35 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.63.

36 Evrim Erişir, Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri, On İki Levha, İstanbul 2013, s.334.

37 Erişir, s.334.

38 Bozkurt, s.144; Pulaşlı, s.99; Bozer/Göle, s.51; Öztan, s.61; ayrıca bknz. TTK md. 662/1: "Dilekçe sahibinin istemi üzerine...".

39 HMK md.397/1 kapsamında bknz. Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.66.

661-668 hükümleri arasında; nama yazılı kıymetli evrakta TTK md. 657 ve md. 757 hükümlerinde; emre yazılı kıymetli evrakta ise TTK md. 831/2 hükmündeki yollama sebebiyle TTK md. 757-765 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Aşağıda, kıymetli evrakın türüne göre bu iptal prosedürleri ana hatlarıyla incelenecektir.

2.2.2.1. Hamiline ve Nama Yazılı Kıymetli Evrakın Zayi Olması Sebebiyle İptali

TTK md. 657/1'e göre "*Aksine özel hükümler bulunmadıkça nama yazılı senetler, hamile yazılı senetlere ilişkin hükümlere göre iptal olunur*." İlgili hüküm uyarınca, hamiline yazılı senetlerin zayi olması durumunda iptaline ilişkin hükümler kıyas yoluyla nama yazılı senetler bakımından da uygulanacaktır. Bu sebeple, nama yazılı kıymetli evrakın ve hamiline yazılı kıymetli evrakın iptali birlikte incelenmiştir. Nama yazılı kıymetli evrakın iptali ile ilgili belirtilen "*aksine hükümler*" TTK md. 657/2 ve TTK md. 757 hükümleri olarak kendisini göstermektedir.[40] Bu minvalde, bu hükümlerin nama yazılı kıymetli evrakın iptali içinde uygulanacak olması sebebiyle öncelikli olarak hamiline yazılı kıymetli evrakın iptalini düzenleyen TTK md. 661-666 düzenlemeleri incelenecek, daha sonra nama yazılı kıymetli evrak bakımından yukarıda ifade edilen aksine hükümler incelenecektir.

Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan bir tanesi hamiline yazılı kıymetli evrakın iptalini düzenleyen bu genel hükümlerin (TTK md. 661-666) bütün hamiline yazılı senetler bakımından uygulama alanı bulamayacağıdır. Örneğin, ipotekli borç senedi ve irat senedinin zıyaı halinde iptalinde, MK md. 925-926 hükümleri uygulama alanı bulacaktır.[41] TTK md. 661 hükümleri çerçevesinde pay senetleri, tahviller, intifa senetleri, kupon varakaları gibi hamiline yazılı senetler ve TTK md. 657/1 hükmü yollamasıyla nama yazılı senetler bakımından hamiline yazılı kıymetli evrakın zayi olması durumunda iptalini düzenleyen hükümler uygulama alanı bulacaktır.[42]

Bütün diğer türlerde olduğu gibi zayi olan bir hamiline yazılı kıymetli evrakın iptali için de, hak sahibi tarafından ilgili mahkeme-

40 Poroy/Tekinalp, s.125-126.
41 Çamoğlu, s.20.
42 Poroy/Tekinalp, s.132.

ye başvuruda bulunulması zorunludur (TTK md. 661/1). TTK md. 661/2 hükmü uyarınca yetkili ve görevli mahkeme, borçlunun yerleşim yeri veya pay senetleri bakımından şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir. İptal talebi, senet zayi olduğunda hak sahibi olan kişi tarafından istenmeli ve TTK md. 663/1 hükmü uyarınca da hak sahibinin iddiaları mahkeme nezdinde inandırıcı bulunmalıdır. İddianın ispatlanması konusunda hâkim, hamiline yazılı kıymetli evrakın yapısı itibariyle emre yazılı kıymetli evraka nazaran daha yumuşak bir beklenti içerisinde olacaktır.[43] Fakat inandırıcılığın kuvvetlendirilmesi adına zayi olan senedin bir kopyasının olması ya da fotoğrafının sunulması, iddianın ispatlanması adına önemli bir rol oynayacaktır. Bu tarz ispat araçlarının olmadığı bir durumda da senet metninin içeriği ile ilgili doğru bilgiler verilmesi ve bu bilgilerin düzenleyen tarafından teyidi gibi ispat[44] yöntemlerine de başvurulabilir.

İddialar inandırıcı bulunursa, zayi olan senedin üçüncü kişiler tarafından ibrazının mümkün olduğu durumlarda, talep üzerine öncelikli olarak ödeme yasağı getirilmesi, iptal kararı alınıncaya kadar borçlunun kendisine ibraz edilen kıymetli evraka yönelik ödeme yapmasını durduracaktır. Aksi takdirde TTK md. 662/1 hükmü uyarınca senet borçlusunun yeniden ödeme yapması gündeme gelecektir. Daha sonra inandırıcı bulunan iddialar neticesinde iptal kararı verilebilmesi için kıymetli evrak türüne göre ibraz süreleri tanınır ve senedin ibraz edilip edilmeme durumuna göre hareket edilir.

TTK md. 663 hükmü uyarınca ibraz süresi en az altı ay olmak zorundadır ve TTK md. 664/1 hükmü uyarınca da ibraz ile ilgili ilanlar Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde (TTSG) üç defa yapılır. Bu altı aylık süre ilk ilan tarihinden itibaren başlar. İlanlar arasındaki süreyi hâkim takdir eder[45] ve gerekli görürse TTK md. 664/2 hükmü uyarınca bu ilanların TTSG yanında uygun göreceği diğer şekillerde de yapılmasına karar verebilir. Bu ilanların amacı, ibrazı hala mümkün olan kıymetli evrakın, diğer bir ifadeyle fiziki varlığını korumak suretiyle zayi olmuş kıymetli evrakın, belirlenen süreler içerisinde, zayi olan senedin

43 Bozkurt, s.146.

44 Çekişmesiz yargıda kural olarak sıkı ispat geçerli değildir. Yaklaşık ispat iddianın ispatlanması için yeterlidir. Ayrıntılı bilgi için bknz. Aslı Aras, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yetkin, Ankara 2017, s.155-157.

45 Çamoğlu, s.22.

ayırt edici niteliklerinin gösterildiği ilanlar ile, ilgili mahkemeye ibraz edilmesini sağlamaktır.[46] Bu ilanlar neticesinde iki temel sonuçtan birisi elde edilir; a) Senetler belirlenen ibraz süresi içerisinde mahkemeye iade edilir; b) Senet süresi içerisinde hiçbir şekilde ibraz edilmez. Bu iki durumun hukuki sonucu birbirinden farklı biçimde şekillenmektedir.

Eğer zayi olması sebebiyle iptal talebinde bulunulmuş olan kıymetli evrak, mahkeme tarafından belirlenmiş ibraz süresi içerisinde ilgili mahkemeye iade edilirse, mahkeme tarafından artık senedin iptaline karar verilemez. Zayi olduğu iddia edilen kıymetli evrakın, artık kimin elinde olduğu bilindiğinden dolayı, iptal kararı vermek yerine istirdat davası[47] (geri alım davası) üzerinden davanın sonuçlanması gerekmektedir. Bu minvalde mahkeme talep sahibine, senedin kendisinde olduğunu bildiren ve senedi ibraz süresi içerisinde mahkemeye iade eden kişiye karşı istirdat davası açmak için belirli bir süre verir. Belirlenen süre içerisinde istirdat davası açılırsa, talep sahibinin gerçek hak sahibi olduğunun anlaşılması üzerine senet talep sahibine iade edilir. Eğer hâkimin belirlediği süre içerisinde talep sahibi tarafından istirdat davası açılmaz ise, mahkeme senet üzerindeki ödeme yasağını kaldırır ve senedi süresi içerisinde mahkemeye ibraz eden kişiye geri iade eder.[48]

TTK md. 666 hükmü kapsamında eğer zayi olması sebebiyle iptal talebinde bulunulmuş olan kıymetli evrak, mahkeme tarafından belirlenmiş ibraz süresi içerisinde ilgili mahkemeye iade edilmez ise; mahkeme tarafından kıymetli evrakın iptaline karar verilir veya gerekli görülürse başka önlemler de alınabilir (TTK md. 666/1). İptal kararı TTSG ve gerekli görülürse başkaca araçlar ile ilan edilir (TTK md. 666/2). Karar neticesinde talep sahibi, vadesi gelmiş kıymetli evrak üzerindeki hakkını senetsiz olarak talep edebileceği gibi[49], bütün mas-

---

46 Kayıhan, s.87; Çamoğlu, s.22.

47 İstirdat davası ile ilgili olarak TTK md. 792 ve TTK md. 686/2 hükümleri de göz önüne alınmalıdır. İlgili hükümlere göre kambiyo senetlerinde iade davası açılabilmesi için senedi iktisap etmiş olan üçüncü kişinin kötü niyetli olması veya iktisapta ağır kusurunun bulunması gerekir. Bu sebeple senedi iktisap etmiş olan kişi iyi niyetliyse veya kötü niyetli olduğu ispatlanamıyorsa o kişiye karşı iade davası açılamaz. Ayrıntılı bilgi için Gürühan, s.292.

48 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.68; Kayıhan, s.87-88; Çamoğlu, s.22; Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Helvacı) s.85.

49 TTK md. 761/3 hükmü kapsamında "Kambiyo senetleri hakkında vadeleri gelmeden iptal kararı verilemez." Ayrıca bknz. Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.69.

raflar kendisine ait olmak üzere senedin yeniden düzenlenip kendisine verilmesini borçludan isteyebilir (TTK md. 666/3).

HMK md. 382/2-e-6 hükmüne göre kıymetli evrakın zayi olması sebebiyle iptali, çekişmesiz yargıya giren işlerden birisi olarak sayılmıştır. İptal talebinde taraflar arasında bir uyuşmazlık olmadığından, talep sahibinin bir hasmı bulunmamaktadır. Fakat, senedin ibrazı için yapılan ilanlar çerçevesinde, zayi olduğu iddia edilen kıymetli evrak süresi içerisinde mahkemeye tevdi edilirse, açılması gereken istirdat davası çerçevesinde davanın bir karşı tarafı olacağından, çekişmesiz yargıdan çekişmeli yargıya geçilmiş olacaktır.[50]

Hamiline yazılı kıymetli evrakın iptal prosedürleri TTK md. 657/1 hükmü çerçevesinde aksine hükümler bulunmadığı müddetçe nama yazılı kıymetli evrak için de uygulanacaktır. Nama yazılı kıymetli evrakın iptalindeki bu aksine hükümler TTK md. 657/2 ve TTK md. 757 olarak kendisini göstermektedir. TTK md. 657/2 çerçevesinde nama yazılı kıymetli evrakın iptal prosedüründe, basitleştirme imkânı tanındığı söylenebilir. İlgili bu hüküm çerçevesinde borçlu iptal prosedüründe senetlerin ibrazı için yapılacak ilan sayılarını azaltabileceği gibi ibraz sürelerini kısaltma yetkisi de bulunmaktadır. Ayrıca, "*alacaklı kendisine senedin iptal ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verdiği takdirde, senet ibraz edilmeksizin ve iptaline karar verilmeksizin de geçerli olmak üzere ödemek hakkını da saklı tutabilir*." Bu bakımdan nama yazılı kıymetli evrakın iptal sürecinde, ilan

[50] Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.58. Bu konuda doktrindeki önemli tartışmalardan bir tanesi; çekişmesiz yargının çekişmeli yargıya mı dönüştüğü, yoksa çekişmesiz yargının sona erip, yeni bir yargılama usulünün mü başladığı şeklinde kendisini göstermektedir. Aras'a göre: "...kıymetli evrakın iptali bir çekişmesiz yargı işidir. İptali istenilen senedin getirilmesi için yapılan ilan üzerine, elinde bulunduran senedi mahkemeye ibraz ederse, hâkim istirdat davası açması için dilekçe sahibine süre verir. Bu süre içerisinde dava açılırsa çekişmesiz yargı işi çekişmeli yargıya dönüşmüş olur." (Aras, s.139); Budak'a göre çekişmesiz yargılama usulünün çekişmeli yargıya dönüşebilmesi için dava konusunun değiştirilmesinin tam ıslah yoluyla sağlanması ve böylece çekişmeli yargı işine dönüştürülmesi gerekmektedir. Budak, "Yargıtay 11.HD.'nin bir kararında, kıymetli evrakın iptal talebinin ıslah yoluyla istirdat davasına dönüşebileceğini" ifade ettiğini belirtmiştir (Ali Cem Budak, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Korunması, Beta Yayınları, Ankara 2000, s.151-152, dpnt:124). "Bir işin çekişmesiz yargı işinden çekişmeli yargıya dönüşmesi, aynı mahkemede, çekişmesiz yargı işi görülmeye devam ederken söz konusu olabilir." görüşü için bknz: Murat Uyumaz, "Noterlerin Çekişmesiz Yargı İşleri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya 2021, s.238.

sayıları azaltılabilir, ibraz süreleri kısaltılabilir ve hatta gerekli şartların varlığı halinde iptal talebinde bulunulmaksızın senetsiz bir şekilde ödeme yapılabilir. TTK md. 757-778-818/1-s hükümleri çerçevesinde kambiyo senetlerinin iptal usulünde düzenlenme şekli göz önünde bulunmaksızın emre yazılı kıymetli evrak iptal prosedürleri uygulanacaktır.[51] O yüzden nama yazılı kambiyo senetleri emre yazılı kıymetli evrakın iptal usulüne tabi tutulacaktır.

2.2.2.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrakın Zayi Olması Sebebiyle İptali

Kıymetli evrakın zayi olması sebebiyle talep edilecek iptal kararıyla ilgili en geniş düzenlemeler emre yazılı senetlere getirilmiş olmak ile birlikte, emre yazılı kıymetli evrakın iptaliyle alakalı TTK'da genel hükümler bulunmamaktadır.[52] Genel hükümler yerine, TTK md. 831/2 hükmündeki yollama ile, makbuz senedi ve varant[53] dışındaki senetler bakımından poliçenin iptaline ilişkin TTK md. 757-765 hükümlerinin emre yazılı kıymetli evrakın iptalinde uygulanacağı karara bağlanmıştır. Kambiyo senetleri bakımından da yukarıda da ifade edildiği üzere, TTK md. 757-778-818/1-s hükümleri çerçevesinde iptal usulünde düzenlenme şekli göz önünde bulunmaksızın emre yazılı kıymetli evrak iptal prosedürleri uygulanacaktır.

Poliçenin iptaline yönelik ilgili hükümler (TTK md. 757-765) göz önüne alındığında, emre yazılı kıymetli evrakın iptal prosedürü ile hamiline yazılı kıymetli evrakın iptal prosedürü arasında çok büyük farklar olmadığı göze çarpmaktadır. Bu kıymetli evrak türlerinin iptal prosedüründeki temel farklar, genel olarak süreler ve ufak formaliteler bakımından kendisini göstermektedir.[54]

Emre yazılı kıymetli evrakın zayi olduğu bir durumda, senedin fiziki varlığı hala mevcut ise, senedin yetkili hamili öncelikli olarak ödeme yasağı kararı aldırmalıdır. Fakat hamiline yazılı kıymetli evraktan farklı olarak, emre yazılı kıymetli evrakta ödeme yasağı talebin-

---

51 Çamoğlu, s.23.
52 Öztan, s.60-61.
53 Makbuz senedi ve varantın iptali özel düzenlemeye tabi kılınmış ve TTK md. 849/1 çerçevesinde hüküm altına alınmıştır. Detaylı bilgi için bknz. Poroy/Tekinalp, s.127; Çamoğlu, s.23.
54 Çamoğlu, s.23.

de bulunulması için öncelikli olarak iptal talebinde bulunulması şartı yoktur. Hamil iptal kararı talebinde bulunmadan önce de önleyici önlemler kapsamında ödeme yasağı kararı aldırma hakkına sahiptir.[55] Bir diğer fark, iptal talebinin yapılacağı yetkili mahkeme bakımından kendisini göstermektedir. TTK md. 661/2 hükmü kapsamında hamiline yazılı kıymetli evrakın iptalinde yetkili ve görevli mahkeme, borçlunun yerleşim yeri veya pay senetlerinin iptali hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir. Emre yazılı kıymetli evrakın iptalinde ise yetkili ve görevle mahkeme, TTK md. 757/1 hükmü kapsamında ödeme yeri veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesidir.[56]

İptal talebinde, talepte bulunan kişi senedin kendi elinde bulunduğu sırada zayi olduğunu, inandırıcı deliller ile ispat etmekle mükelleftir. Bu minvalde senedin bir örneğini ibraz edebileceği gibi, böyle bir imkânı yoksa içeriği ile ilgili bilgi vermek suretiyle hakimi ikna etmesi gerekmektedir (TTK md. 759/2).[57] Yine dilekçe sahibinin iddiaları kuvvetle muhtemel görünürse iptal kararı verilebilmesi için ibraz süreleri tanınır ve senedin ibraz edilip edilmeme durumuna göre hareket edilir.

TTK md. 761/1 hükmü kapsamında emre yazılı kıymetli evrakta senedi getirme süresi en az üç ay ve en çok da bir yıl olarak belirlenebilir. TTK md. 762/1-2 hükmü çerçevesinde ibraz ile ilgili ilanlar Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde (TTSG) üç defa yapılır ve özellik gösteren durumlarda Mahkeme başka ilan önlemlerinden de yararlanabilir. Bu ilanlar neticesinde de iki temel sonuçtan birisi elde edilir; a) Senetler belirlenen ibraz süresi içerisinde mahkemeye iade edilir; b) Senet süresi içerisinde hiçbir şekilde ibraz edilmez. Bu iki durumun hukuki sonucu da yine birbirinden farklı biçimde şekillenmektedir.

TTK md. 763/1 hükmüne göre eğer zayi olması sebebiyle iptal talebinde bulunulmuş olan kıymetli evrak, mahkeme tarafından belirlenmiş ibraz süresi içerisinde ilgili mahkemeye iade edilirse, mahkeme

---

55 Bozkurt, s.144; Pulaşlı, s.99; Bozer/Göle, s.51; Öztan, s.61; Kayıhan, 89.

56 Abuzer Kendigelen, Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, 3.Tıpkı Bası, s.510; Kayıhan, s.89.

57 Kayıhan, s.89; Yargıtay 11.HD., 09.04.2014T., 2013/18310E., 2014/6484K., https://kararara ma.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t.15.05.2021; Çekişmesiz yargıda deliller ile ilgili bknz. dpnt:46.

talep sahibine, senedin kendisinde olduğunu bildiren ve senedi ibraz süresi içerisinde mahkemeye iade eden kişiye karşı istirdat davası açmak için belirli bir süre verir. Belirlenen süre içerisinde istirdat davası açılırsa, talep sahibinin gerçek hak sahibi olduğu anlaşılması üzerine senet talep sahibine iade edilir. Eğer hâkimin belirlediği süre içerisinde talep sahibi tarafından istirdat davası açılmaz ise, mahkeme senet üzerindeki ödeme yasağını kaldırır ve senedi süresi içerisinde mahkemeye ibraz eden kişiye geri iade eder.[58] Bu ibraz sürelerinin başlama anı göz önüne alındığında, vadeden önce emre yazılı senetlerin iptalinin istenip istenemeyeceği hususunun da tartışılması yerinde olacaktır. TTK md.761/3 hükmü uyarınca süre vadesi gelmiş poliçe ve bonolar ile ibraz süresi gelmiş çekler bakımından ilk ilan gününden itibaren; vadesi gelmemiş poliçe ve bonolarda vade tarihinden, ibraz tarihi gelmemiş çeklerde ise ibraz tarihinden itibaren başlayacaktır. Bu bakımdan poliçe ve bonoda vadeden önce, çekte de ibraz tarihinden önce senetlerin iptali istenemez.[59] Eğer senet ibraz süreleri içerisinde iade edilmez ise, TTK md. 764/1 hükmü kapsamında senedin iptaline karar verilir. İptal kararının hukuki etkileri, özellikle iptal kararı isteminde bulunan kişinin senet borçlusundan yeni bir senet düzenleme hakkı olup olmadığı aşağıda tartışılacaktır.[60]

3. İptal Kararının Senetteki İlgili Taraflara Etkisi

İptal kararı maddi hukuk bakımından iptal isteminde bulunan kişinin hak sahibi olduğunu göstermediği gibi hakkın kendisine ve defilere bir etkisi de bulunmamaktadır.[61] Bundan dolayı iptal kararından sonra hak sahibi olduğunu iddia eden kişiler de iptal kararının iptali için dava açma hakkına sahiptirler.[62] İptal kararının senetteki hak üzerinde bir etkisi yoktur. Yukarıda da ifade edildiği üzere iptal müessesesi, zayi olan bir senetteki hakkın da zayi olması gibi senet hamili bakımından adaletsiz bir durumun ortaya çıkmasını engelleyen bir başvuru yöntemidir. Bu minvalde senet ve hak arasındaki sıkı ilişkinin

58 Bozkurt, s.144-145; Kayıhan, s.90; Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.68.
59 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.67.
60 Bknz. 3.1. İptal Kararının, İstemde Bulunan ile Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi.
61 Bozkurt, s.149.
62 Yargıtay 11.HD., 12.06.2017T., 2016/1132E., 2017/3639K., https://kararara ma.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t.15.05.2021.

bir istisnasını oluşturmaktadır. İptal kararının hukuki sonucu doktrinde olumlu etki ve olumsuz etki olmak üzere ikili bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.[63]

TTK 652/1 hükmü uyarınca iptal kararı, hak sahibinin bu hakkını senetsiz bir şekilde ileri sürmesine imkân tanımaktadır. Dolayısıyla iptal kararı, zayi olmuş olan bir kıymetli evrakta teşhis vazifesi görmektedir. İptal isteminde bulunan, iptal kararını ibraz etmek suretiyle alacağını talep etme hakkı kazanırken, borçlu da iptal isteminde bulunana karşı iyi niyetli yapacağı ödeme ile borcundan kurtulmaktadır. Bu sonuç, iptal kararının *olumlu etkisi* olarak kabul edilmektedir.[64]

İptal kararının bir diğer etkisi ise fiziki varlığını koruyan senetteki teşhis fonksiyonunun ortadan kalkması olarak karşımıza çıkmasıdır. Kıymetli evrakın teşhis fonksiyonunu yitirmesi, iptal kararı alınmış olan bir senedi elinde bulunduran kişinin, senetteki hak sahibi olan kişi olarak gözükmesine rağmen senet bedelini borçludan talep edemeyecek olması olarak kabul edilmektedir. Zaten iptal kararı öncesi alınan önleyici tedbirlerin amacı da senedi ibraz edebilecek kişilere borçlunun ödeme yapmasını engellemektir. Bu durumda iptal kararının *olumsuz etkisi* olarak ifade edilmektedir.[65] Aşağıda iptal kararının bu etkilerinin, senet ile ilgisi bulunan taraflar bakımından yansımaları ayrıntılı bir şekilde analiz edilecektir.

3.1. İptal Kararının, İstemde Bulunan ile Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi

İptal kararı neticesinde iptal istemde bulunan TTK md. 652/1 hükmü kapsamında hakkını senetsiz ileri sürebileceği gibi, masrafları kendisine ait olmak üzere yeni bir senet düzenlemesini isteme hakkına da sahiptir. Burada tartışılması gereken önemli hususlardan bir tanesi istemde bulunanın yeni bir senet düzenleme hakkı olup olmadığının analiz edilmesidir. İptal isteminde bulunana yeni bir senet düzenleme

63 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.69-70; Öztan, s.57; Bozkurt, s.148; Pulaşlı, s.113; Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.59-60; Erhan Günay, "Yargıtay Kararları Eşliğinde Soru/Yanıtlı Çek Zayii Nedeniyle İade ve İptal Davaları", *Terazi Hukuk Dergisi* 2015, Cilt/Volume: 10, S.111, s.93-94.

64 Öztan, s.57; Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.69-70.

65 Poroy/Tekinalp, s.122-123; Bozkurt, s.148; Pulaşlı, s.113; Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.59-60.

yetkisinin verilmesi doktrinde çeşitli tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Örneğin Pulaşlı, iptal kararı sonrasında, sadece tek borçlusu olan ve kanunen emre yazılı sayılan pay senetleri bakımından yeni bir senet düzenlenebileceğini, bunun haricindeki diğer senetler bakımından iptal isteminde bulunanın yeni bir senet düzenlenme talep hakkının olmadığını iddia etmiştir.[66]

Öztürk (Dirikkan) ise, masrafları iptal isteminde bulunana ait olmak üzere sadece vadesi gelmemiş senetler bakımından yeni bir senet düzenlenmesinin talep edilebileceğini; vadesi gelmiş alacaklar için ise yeni bir senet düzenlenmesinin iptal isteminde bulunana herhangi bir menfaat sağlamayacağını ileri sürmüştür.[67]

Ülgen, TTK md. 764/2 özel hükmü gereğince TTK md. 652/1 genel hükmünün uygulama alanı bulamayacağını; bu bakımdan poliçelerde iptal kararı neticesinde iptal isteminde bulunanın yeni bir senet düzenleme hakkının olmadığını; fakat TTK md. 818/1-s hükmünün TTK md. 764/2 hükmünü hariç tutması sebebiyle çekler için TTK md. 652/1 genel hükümlere gidilerek, senedin yeniden düzenlenmesinin talebinin mümkün olduğunu savunmuştur.[68]

Kayar, emre yazılı senetlerin iptalinde hakkın sadece senetsiz bir şekilde ileri sürülebileceğini, iptal kararı neticesinde senedin yeniden düzenlenmesinin talep edilemeyeceğini kabul etmiştir.[69]

Poroy ve Tekinalp ise iptal kararıyla iptal isteminde bulunanın eski senedin yerini tutmayan fakat onun yerine geçen yeni bir senet düzenlenmesini talep hakkı olduğunu belirtmiştir.[70]

Netice itibariyle TTK md. 652/1 genel hükmü göz önüne alındığında, iptal isteminde bulunanın[71] iptal kararıyla birlikte bütün masraflar

---

66 Pulaşlı, s.113.

67 Hanife Öztürk Dirikkan, Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, s.88.

68 Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Helvacı) s.81.

69 İsmail Kayar, Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, 7. Bası, s.51.

70 Poroy/Tekinalp, s.121.

71 İptal isteminde bulunan, rehin cirosuyla senedi devralan, senette intifa hakkı sahibi olan veya tahsil cirosuyla senedi devralan bir kişi de olabilir. Detaylı bilgi için bknz. Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.61.

kendisine ait olmak üzere senedin yeniden düzenlenmesini talep hakkı olduğu iddia edilebilir. Bu sonucun temel gerekçesi, özellikle senet borçlusu iptal kararına rağmen ödemede bulunmadığı bir senaryoda kendisini gösterecektir. Bir diğer ifadeyle, iptal kararına rağmen ödemede bulunmayan senet borçlusuna karşı kambiyo senetlerine özgü takip yapılıp yapılamayacağı sorunu, neden iptal isteminde bulunanın ayrıca senedin yeniden düzenlenmesini talep hakkı olması gerektiği hususunda bize birtakım ipuçları verecektir.

Bir görüşe göre iptal kararıyla kambiyo senetlerine özgü takip yapılamayacağı kabul edilmektedir.[72] İptal kararının kıymetli evrak niteliğinde bir belge olmadığı açıktır. Zaten İcra İflas Kanunu md. 167 çerçevesinde kambiyo senetlerine özgü takip yapılabilmesi için de kambiyo senedinin aslının ve borçlu adedi kadar tasdikli örneğinin eklenmesi gereği düzenlenmiştir. Fakat TTK md. 652/1 hükmü çerçevesinde iptal isteminde bulunanın senedin yeniden düzenlenmesini talep hakkı vardır. Bu minvalde iptal isteminde bulunan zayi olan bir kambiyo senedi için senedin yeniden düzenlenmesini talep eder ve asıl borçluya bu yeni senet ile başvurursa, borcun ödenmediği bir durumda kambiyo senetlerine özgü takipten yararlanabilmesi gerekir.[73] Nitekim İcra İflas Kanunu md. 167'de iptal kararıyla yeniden düzenlenen kambiyo senetleri bakımından bir ayırım yapılmamıştır. Bu bakımdan senedin yeniden düzenlenmesini talep hakkının, Öztürk'ün (Dirikkan)[74] görüşünün aksine, iptal isteminde bulunana birtakım avantajlar sağlayacağı söylenebilir.

Diğer taraftan iptal kararının önemli etkilerinden bir tanesi senedin mevcut durumunda maddi hukuk bakımından herhangi bir değişiklik meydana getirmemesidir. Bu bakımdan borçlu[75] da iptal istemin-

---

72 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.72; Poroy/Tekinalp, s.125; Pulaşlı, s.105.

73 Benzer görüş için bkz. Bozkurt, s.149.

74 Öztürk' e göre vadesi gelmiş alacaklar için yeni bir senet düzenlenmesi karar hamiline herhangi bir menfaat sağlamaz. Bknz. Öztürk (Dirikkan), s.88.

75 Senet borçlusu TTK md. 764/2 hükmü çerçevesinde poliçede kabul eden muhatap, bono da ise düzenleyen olarak kabul edilmektedir. Bu bakımdan iptal kararı neticesinde iptal isteminde bulunan sadece bu kişilere ve varsa sadece bunların avalistlerine başvurabileceğini kabul eden görüşler vardır. Ör. Pulaşlı, s.107; Öztan, s.58-59; Yargıtay 11.HD., 22.01.1985T., 1984/5809E., 1985/52K., https://kararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t. 20.05.2021. Detaylı bilgi için aşağıda bknz. 3.2. İptal Kararının, İptal İsteminde Bulunan ile Müracaat Borçluları Arasındaki İlişkiye Etkisi.

de bulunana karşı birtakım defiler ileri sürme hakkına sahip olacaktır. İlk olarak senedin borçlusu TTK md. 687 hükmü kapsamında karar hamiline karşı sahip olduğu kişisel defileri ileri sürebilir. Bu bakımdan senet zayi olmadan önce sahip olduğu tüm kişisel defileri, iptal kararı sonrası da ileri sürme hakkına sahip olacaktır.[76] Bunlara ek olarak senet borçlusu iptal isteminde bulunanın alacaklılık sıfatına yönelik itirazlarda bulunabilir. Örneğin, iptal isteminde bulunanın senedi çaldığı, senette tahrifat yaptığı, senette malik sıfatını hiç kazanmadığı gibi iddialarda bulunabilir. İptal kararı aldıran kişi hak sahibi olduğu hususunda mahkemeyi ikna ettiğinden, bu itirazlarda bulunan senet borçlusunun iddialarını ispatlaması gerekmektedir.[77]

3.2. İptal Kararının, İptal İsteminde Bulunan ile Başvuru Borçluları Arasındaki İlişkiye Etkisi

İptal kararı aldıran kişinin senetteki hakkını ileri sürebileceği senet borçlularının kimler olabileceğinin belirlenmesi, tartışılması gereken önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İptal kararıyla başvuru borçlularına başvurma, doktrindeki fikir birliği olmayan konulardan bir tanesidir ve poliçe/bono ve çek arasında da bir ayırıma gittiği söylenebilir.

Örneğin Poroy/Tekinalp, TTK md. 764/2 hükmü kapsamı çerçevesinde poliçede kabul eden muhatap, bonoda düzenleyen haricindeki kişilere karşı müracaat hakkının kullanılamayacağının kabulü gerektiğini ifade etmiş; fakat TTK md. 818/1-s hükmüne poliçeye ilişkin TTK md. 764/2 dahil edilmediği için, çekte iptal kararı ile müracaat hakkının kullanılabileceğinin altını çizmiştir.[78]

Öztan, aynı şekilde iptal kararının sadece bonoda düzenleyene ve poliçede kabul eden muhataba karşı ileri sürülebileceğini, diğer bir ifadeyle sadece asıl borçluya karşı ileri sürülebileceğini ifade etmiştir.[79]

---

76 Öztürk (Dirikkan), s.85; Tahsil cirosu ve rehin cirosu ile senedi devralan hamile karşı ileri sürülebilecek defiler bakımından Kendigelen/Kırca, (Kendigelen) s.220-226.

77 Gönen Eriş, Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak: Poliçe-Bono-Çek-Makbuz Senedi-Varant, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, 2. Bası, s.201; Günay, s.94; Ayrıca bknz., Yargıtay 11.HD. 07.06.1977T., 1977/29328E., 1977/2958K.

78 Poroy/Tekinalp, s.125.

79 Öztan, s.58.

Öztürk müracaat hakkının ancak, vadesinde ibraz edilmiş ve ödememe protestosu çekilmiş müracaat aşamasında zayi olan bir senet için alınan iptal kararında kullanılabileceğini belirtmiştir.[80]

Ülgen ve Helvacı iptal kararıyla sadece esas borçluya başvuru yapılabileceğini, esas borçlular haricinde başvuru borçlularına karşı müracaat olanağının olmadığını ileri sürmektedir.[81] Bozer ve Göle'de TTK md. 764/2 hükmünü göz önünde bulundurarak, iptal kararıyla karar hamilinin senet bedelini lehtar, cirantalar ve bunların avalistlerinden talep edemeyeceği sonucuna varılabileceğini işaret etmişlerdir.[82]

Diğer taraftan Pulaşlı, iptal kararıyla asıl senet borçlularına başvuru yapmanın gerekli olduğunu kabul etmekle birlikte, iki durumda müracaat hakkının da kullanılabileceğini ifade etmiştir. İlk olarak TTK md. 743 hükmü uyarınca poliçenin başka nüshaları hazırlanmış ve bütün borçluların imzaları bu nüshalarda da alınmış ise iptal kararıyla karar hamilinin müracaat borçlularına ve bunların avalistlerine karşı başvuruda bulunabileceğini; ikinci olarak da düzenleyeni protesto ettirmiş olan hamilin, iptal kararıyla müracaat hakkını kullanabileceğini belirtmiştir.[83]

Poroy/Tekinalp yukarıda ifade edildiği üzere iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılamayacağını kabul etmekle birlikte, karşıt görüşte olanların gerekçelerini üç temel unsurda sınıflandırmıştır. Poroy/Tekinalp'e göre karşıt görüşte olanlar iptal kararıyla da müracaat hakkının kullanılabileceğini; a) TTK md. 652/1'de iptal kararıyla senetteki hakkın talep edilebileceği borçlar bakımından bir ayırım yapılmadığından ötürü TTK md. 764/2 hükmü dar yorumlanmamalıdır; b) Çekte TTK md. 818/1-s hükmü çerçevesinde TTK md. 764/2 hükmü dahil edilmediğinden çekte iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılabileceğine yönelik bir kanaat oluşmaktadır; c) İcra İflas Kanunu md. 167 hükmü kapsamında tüm kambiyo borçlularının takip edilebileceği öngörülmüştür, gerekçeleriyle açıklamaktadırlar.[84]

---

80 Öztürk (Dirikkan), s.93.

81 Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.59-60; Benzer görüş için bknz. Hayri Domaniç, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması-TTK Şerhi IV, Temel Yayınları, İstanbul 1990, s.46.

82 Bozer/Göle, s.58-59.

83 Pulaşlı, s.105-106.

84 Poroy/Tekinalp, s.131-132, 24 numaralı dipnot.

Kırca iptalin amacını hak sahibinin şeklen de olsa hakkının korunması olarak kabul etmiştir. Bu bakımdan TTK md. 764/2 hükmünün dar yorumlanmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca TTK md. 652/1 hükmü kapsamında hakkın talep edileceği borçlular bakımından kanun koyucunun bir ayırım yapmadığını da belirtmiştir. Bu bakımdan Kırca, iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılamayacağı fikrine katılmamaktadır. Fakat kambiyo senetlerinde iptal kararının bono ve poliçede vadeden önce, çekte ise ibraz tarihinden önce alınamaması sebebiyle, müracaat hakkı için aranan maddi şartlar, örneğin ödememe protestosu, süresinde çekilemeyeceğinden dolayı uygulamada iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılmasının pratik olarak mümkün olamayacağını iddia etmektedir.[85]

Sonuç olarak, iptal kararının temel amacı, senetteki hakkın senetsiz bir şekilde ileri sürülebilmesi hakkı olduğu göz önüne alındığında iptal kararıyla müracaat hakkının da kullanılabileceği kanaatine ulaşılmaktadır. Özellikle TTK md. 652/1 düzenlemesi çerçevesinde kanun koyucu tarafından borçlular arasında bir ayırım yapılmamış olması bu görüşü desteklemektedir. Fakat, iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılmasında senedin zayi olduğu an önem taşımaktadır. Müracaat hakkının kullanılmasının en temel şartlarından bir tanesi durum tespiti yapılmasıdır. Diğer bir ifadeyle süresi içerisinde ibraz edilen bir kambiyo senedi, asli borçlular tarafından ödenmez ise senedin yetkili hamili süresi içerisinde çekeceği ödememe protestoları çerçevesinde müracaat hakkını kullanabilir. Bu minvalde iptal kararı, müracaat hakkının kullanılabilmesi için tek başına yeterli değildir. TTK md. 714/3 hükmü kapsamında bono ve poliçeler için ödememe protestosu ödeme gününü izleyen iki iş günü içerisinde çekilmesi zorunlu iken; TTK md. 809/1-2 hükmü kapsamında çekler için ibraz süresi geçmeden veya ibraz süresinin son günü çek ibraz edilirse izleyen ilk iş günü protestonun çekilmesi zorunludur.

Bu süreler kambiyo senetlerinde alınacak iptal kararı bakımından önem arz etmektedir. Şöyle ki; kambiyo senetlerinin iptalinde yukarıda da ifade edildiği üzere, TTK md. 757-778-818/1-s hükümleri çerçe-

---

85 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.73-75; Özkan Gültekin, "Kıymetli Evrakın Ziyaı Nedeniyle İptalinde İptal Karar Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu", *Terazi Hukuk Dergisi* 2007, S.10, s.66-67.

vesinde iptal usulünde düzenlenme şekli göz önünde bulunmaksızın, emre yazılı kıymetli evrak iptal prosedürleri uygulanacaktır. Bu bakımdan poliçelere ilişkin TTK md. 757-765 hükümleri kambiyo senetlerinin iptalinde uygulama alanı bulacaktır. TTK md. 761/1 kapsamında talep edilecek bir iptal kararında poliçenin getirilme süresi, ihtardan itibaren en az üç ay, en fazla bir yıl olarak belirlenmiştir. TTK md. 761/3 kapsamında ise bu süreler vadesi gelen senetler bakımından ilk ilan tarihinden, vadesi gelmemiş senetler bakımından ise vadenin gelmesinden itibaren başlayacaktır. Kambiyo senetlerinin iptalinde, vade tarihinden itibaren en az bu üç aylık sürenin beklenmesi, protestolar için çekilmesi gereken sürelerin kaçırılmasına neden olacaktır. Bundan dolayı iptal kararı lehine sonuçlanan iptal isteminde bulunan, iptal kararıyla borcunu asıl borçludan alamadığı bir halde, müracaat hakkının kullanılmasında aranan ödememe protestosunu, kanunda belirlenmiş olan süreler içerisinde çekemeyeceğinden müracaat hakkını kullanamayacaktır. Bu yüzden iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılabilmesinin pratikte uygulama alanı bulamayacağı görüşü savunulabilir.

Bunun tek istisnası, Pulaşlı'nın da ifade ettiği üzere, ödememe protestosu çekildikten sonra müracaat hakkının kullanılacağı aşamada zayi olan bir senet için alınacak iptal kararı olarak kabul edilebilir.[86] Bu bilgiler ışığında iptal kararıyla müracaat hakkının, sadece müracaat hakkı için gerekli durum tespitleri yapıldıktan sonra zayi olan senetler bakımından uygulanabileceği kanaatine varılmaktadır.[87] Ödememe protestosu vade sonrasını gerçekleştirilen bir durum tespiti olduğu için ve yukarıda da ifade edildiği üzere her hâlükârda poliçe ve bonoda vadeden önce, çekte de ibraz tarihinden önce senetlerin iptali istenemeyeceğinden, iptal kararıyla müracaat hakkının da vadeden önce kullanılması söz konusu olmayacaktır. Bunun istisnası kabul etmeme protestosundan sonra zayi olan bir poliçe için müracaat hakkının kullanılması aşamasıdır. Kabul etmeme protestosu, ödememe protesto-

86 Pulaşlı, s.105-106; Öztürk (Dirikkan), s.93.

87 Bu görüş TTK md. 764/2 hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde, kabul eden muhatabın olmadığı poliçelerde, protestolar çekilmeden önce zayi olan senetler bakımından iptal kararının herhangi bir hükmü olmadığı görüşü hasıl olmaktadır. Çünkü böyle bir durumda iptal karar hamili muhataba başvuramayacağı gibi, gerekli durum tespitlerini zamanında yapamadığından dolayı düzenleyen de dahil olmak üzere müracaat borçlularına başvuramayacaktır.

sunun aksine vade öncesi gerçekleştirilen bir durum tespitidir.[88] Bu bakımdan poliçede muhatap, kabule arz işlemi çerçevesinde poliçeyi kabul etmezse, poliçede müracaat hakkı kabul etmeme protestosu neticesinde vadeden önce mümkün hale gelecektir. Pulaşlı'nın ödememe protestosu çekildikten sonra müracaat hakkının kullanılacağı aşamada zayi olan bir senet için yukarıda belirttiği görüş, poliçeler bakımından kabul etmeme protestosu çekildikten sonra müracaat hakkının kullanılacağı bir aşamada zayi olan bir senet için alınacak iptal kararında da geçerli olmalıdır.

Çek için ise iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılmasında istisnai bir durumun olduğu söylenebilir. Yukarıda da ifade edildiği üzere müracaat hakkının kullanılmasında durum tespiti önemli şartlardan birisini oluşturmaktadır. TTK md. 808'de ise poliçe ve bonodan farklı olarak çekte durum tespiti bakımından ödememe protestosuna ek olarak "*muhatap tarafından ibraz günüde gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan bir tarihi beyanla veya bir takas odasının, çek zamanında teslim edildiği halde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanıyla*" yapılabilme hakkı tanınmıştır. Fakat zayi olan bir senette, senet hamilinin bu yöntemleri kullanarak durum tespiti yapması mümkün değildir. Bu kapsamda çekte iptal kararı prosedürü tamamlanmadan müracaat hakkının kullanılabilmesi için, TTK md. 757/2 hükmü kapsamında ibraz süresi içerisinde, mahkemece çek bedelinin bir bankaya tevdi edilmesine izin verilmesi görüşü savunulmaktadır.[89] Zayi edilen bir çek için, ibraz süresinden önce tevdii talebinde bulunulmasının çekte müracaat hakkını koruyacağı görüşü, doktrinde eleştirilmektedir. Örneğin Öztürk'e (Dirikkan) göre kanun koyucu ilgili hükme böyle bir sonuç bağlamamıştır.[90] Ayrıca Kırca kambiyo senetlerinde müracaat hakkının kullanılması noktasında senetler arasında bir ayırım yapılamayacağı görüşünü savunmaktadır.[91] Bu minvalde müracaat hakkının sadece durum tespiti yapıldıktan sonra alınan iptal kararı bakımından tüm kambiyo senetlerine uygulanabileceği görüşünün daha yerinde olacağı kanaatine varmaktayız.

---

88 Öztan, s.141.
89 Gürühan, s.290.
90 Öztürk (Dirikkan), s.90.
91 Kendigelen/Kırca, (Kırca) s.74.

3.3. İptal Kararının, Senedi İyi Niyetle Elinde Bulunduran Hamil İle İptal İsteminde Bulunan ve Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi

İptal kararı çerçevesinde senedi iyi niyetle elinde bulunduran hamil, iptal isteminde bulunan ve senet borçlusu arasındaki ilişkinin analizinde farklı durumların göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu farklı durumların analizinde de "*iyi niyet kuralı*" bize önemli bir ipucu vermektedir.

Senet borçlusunun yapması gereken davranış bakımından bu konu analiz edildiğinde senet borçlusunun duruma göre üç temel seçeneği olduğu söylenebilir. Bu seçenekler; a) iptal kararını aldıran kişiye ödemede bulunmak; b) senedi iyi niyetle elinde bulunduran senet hamiline ödemede bulunmak; c) senet bedelini bir bankaya tevdi etmek. Bu bakımdan bu üç seçenekten birisinin hangi durumda uygulanacağının belirlenmesi, borçlu bakımından bu ilişkinin analiz edilmesi noktasında aydınlatıcı bir etkiye sebep olacaktır.

Yukarıda açıklandığı üzere iptal kararı, senetteki teşhis fonksiyonunun ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Kıymetli evrakın teşhis fonksiyonunu yitirmesi, iptal kararı alınmış olan bir senedi elinde bulunduran kişinin, senetteki hak sahibi olan kişi olarak gözükmesine rağmen senet bedelini borçludan talep edemeyecek olması olarak kabul edilmektedir. Bu durum iptal kararının *olumsuz etkisi* olarak açıklanmaktadır.[92] Senet borçlusunun kime karşı ödeme yaparak borcundan kurtulacağının belirlenmesinde, kendisine yapılan başvuru zamanı da önemli bir rol oynamaktadır.

Örneğin iptal kararının alındığı ve ödeme yasağının senet borçlusuna bildirildiği bir durumda, senedi iyi niyetle elinde bulunduran kişiye karşı, iptal kararının olumsuz etkisi sebebiyle, borçlu artık ödemede bulunamayacaktır. Bu durumda TTK md. 646/2 hükmü uyarınca senet borçlusu, hile ve ağır kusuru olmadan iptal kararı aldıran kişiye karşı yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur. İyi niyetli senet hamili ise senet borçlusunun ödemede bulunduğu iptal isteminde bulunan aleyhine, sebepsiz zenginleşme davası açmak suretiyle başvurabile-

92 Poroy/Tekinalp, s.122-123; Bozkurt, s.148; Pulaşlı, s.113; Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.59-60.

cektir.[93] Görüldüğü üzere senet borçlusunun iptal isteminde bulunana karşı yapacağı ödeme ile borcundan kurtulabilmesi için senet borçlusunun iyi niyetli olması gerekmektedir. Aksi takdirde senedi iyi niyetle elinde bulunduran senet hamili, senet borçlusunun kötü niyetli, hileye ve ağır kusura dayanan bir ödemede bulunduğunu ispat edebilirse, senet borçlusu senet hamiline karşı da ödemede bulunarak ikinci kez ödeme yapmak riskiyle karşı karşıya kalacaktır.[94]

Eğer senet borçlusuna herhangi bir ödeme yasağı bildirilmemiş ve iptal kararı da alınmamış ise, TTK md. 646/1 hükmü uyarınca senet borçlusu, senedi kendisine ibraz eden iyi niyetli hamile karşı yapacağı ödeme ile borcundan kurtulacaktır. Senet borçlusunun iyi niyetle hamile karşı yapacağı ödeme ile sorumluluktan kurtulabilmesi için, ödeme yasağının borçluya bildirilmemiş olması, iptal kararının verilmemiş olması ve senedi elinde bulunduran senet hamilinin gerçek hak sahibi olması gerekmektedir. Bu şartları taşımadan yapılan ödeme, senet borçlusunu borcundan kurtarmaz.[95] İptal kararına rağmen senet borçlusunun senet zilyedine karşı yapacağı ödeme ile de borcundan kurtulması da söz konusu olabilir. Bunun tek şartı, senet zilyedinin aynı zamanda maddi hukuk bakımından da hak sahibi olması ve senet borçlusunun bu durumu iptal isteminde bulunana ispatlamasıdır. Diğer bir ifadeyle, senet zilyedinin gerçek hak sahibi olduğu ve bu durumunun senet borçlusu tarafından iptal isteminde bulunana karşı ispatlandığı bir durumda, senet borçlusu iptal kararına rağmen gerçek hak sahibi olan senet zilyedine yapacağı ödeme ile borcundan kurtulacaktır.[96] Bu bakımdan senet borçlusunun iyi niyetli hamile karşı yapacağı ödeme de, borçtan kurtaran bir seçenek olarak dikkate alınabilir.

---

93 Öztürk (Dirikkan), s.94; Ülgen/Helvacı/Kaya/Ertan, (Ülgen/Helvacı) s.60; Öztan, s.59. Senedi iyi niyetle elinde bulunduran, senet borçlusuna senedi ibraz ederse, senet borçlusu henüz ödeme yapmamış ise ödeme yasağı çerçevesinde iyi niyetli senet hamiline olumsuz etki sebebiyle ödemede bulunamaz. Senet borçlusu karar hamiline ödemede bulunduktan sonra senet hamili senedi ibraz ederse, TTK md. 646/2 hükmü kapsamında borcundan kurtulmuş olan senet borçlusu, borcun sona erdiği defini ileri sürecektir.

94 Öztürk (Dirikkan), s.94; Senet borçlusunun iyi niyetinden kasıt, karar hamilinin iptal kararını haksız olarak aldırdığını bilmemesi olarak ifade edilebilir. Karar hamilinin hak sahibi olmadığını bilmesine rağmen kasten veya ağır kusur ile ödeme yapması senet borçlusunu borcundan kurtarmayacaktır.
Bknz. Yargıtay 11.HD., 08/11/1979T., 1979/4774E., 1979/5123/K., https://kararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t.05.06.2021.

95 a.g.e., s.94; Öztan, s.58-59.

96 Öztürk (Drikkan), s.94; Öztan, s.59. Fakat burada dikkat edilmesi gereken hususlar-

Senet borçlusu bakımından son seçenek olarak senet bedelinin tevdi edilmesi ifade edilebilir. Senet bedelinin tevdi edilmesi, hak sahibi noktasında yaşanan bir tereddüt bakımından başvurulabilecek bir yol olarak önerilebilir. TBK md. 111 çerçevesinde "*diğer ifa engelleri*" başlığı altında düzenlenmiş olan tevdi müessesesi, senet borçlusu bakımından borçtan kurtulmak amacıyla uygulanabilir. Karar hamilinin mi yoksa senet hamilinin mi gerçek hak sahibi olduğu noktasında kesin bir kanaate ulaşılamıyorsa, senet borçlusu için en makul çözüm, senet bedelini bunlardan birine ödemek yerine tevdi hakkını kullanmaktır.[97] Senet borçlusu tevdi hakkını kullanmak suretiyle senet bedelini tevdi ederse borcundan kurtulur. Karar hamili ve senet hamilinden hangisi dava neticesinde gerçek hak sahibi olduğunu ispat ederse, senet bedelini tevdi yerinden almaya hak kazanır.

Senedi iyi niyetle iktisap etmiş olan senet hamilinin ise senet borçlusu ve karar hamiline karşı duruma göre "*istihkak davası, iptal kararının iptali davası ve sebepsiz zenginleşme davası*" açma hakkı vardır. Örneğin iptal kararının alındığı bir senette borçlu henüz ödemede bulunmamış, fakat karar hamilinin isteği üzerine yeni bir senet düzenlenmişse, böyle bir durumda iptal edilen senedin hamili istihkak davası açmak suretiyle senedin kime ait olduğunun tespit edilmesini sağlayabilir. Yeni bir senet düzenlenmemiş ve henüz senet borçlusu bir ödemede de bulunmamış ise, iptal kararının iptali davası açmak suretiyle senet hamili, ödemenin kendisine yapılmasını talep edebilir.[98] Son olarak da senet borçlusu karar hamiline ödemede bulunmuşsa, bu durumda iyi niyetli senet hamili karar hamiline karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilecektir.[99]

Burada tartışılması gereken son bir husus, zayi olan bir senedin iyi niyetle iktisap edilip edilemeyeceğinin analiz edilmesidir. Bu hu-

---

dan bir tanesi mahkeme kararıyla ödeme yasağı getirilmiş bir senette bu şartlara ek olarak mahkeme kararıyla ödeme yasağının da kaldırılması gerekecektir. Aksi takdirde ödeme yasağı getirilmiş bir senette, senet zilyedi gerçek hak sahibi olsa bile, ödeme yasağı kararı mahkemece kaldırılmadan senet borçlusu ödeme yapamayacaktır.

97 Öztan, s.58-59; Öztürk, s.94.

98 İptal kararının iptali sadece, bu kararın usulüne uygun bir şekilde verilmemesi halinde mümkündür. Bknz. Yargıtay 11.HD. 07.03.2018T., 2016/8417E., 2018/1736K., (Karşı Oy Yargıtay 11.HD., 1980T., 2555-2603), https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml, e.t. 06/06/2021.

99 Öztan, s.59.

sus da doktrindeki tartışmalı konulardan bir başkası olarak karşımıza çıkmaktadır. Doktrindeki bu tartışma İtalyan Mahkemesi Kararı ve Alman Hukuku görüşü şeklinde ikili bir ayırıma tabidir.[100] *Jaggi/Druey/von Greyerz* İtalyan Mahkemesi görüşünü savunmaktadırlar ve bu görüşe göre, zayi olan bir senet iyi niyetli üçüncü bir kişi tarafından iktisap edilirse bu kişinin senet üzerindeki bu hakkı korunur. Bu hakkın korunmasında, senedin iptal kararı öncesinde veya sonrasında iktisap edilmiş olmasının herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.[101] Alman Hukuku görüşü olan hakim görüşe göre ise senedi iyi niyetli iktisap etmiş olan üçüncü kişinin senet üzerindeki hakkı, senet ancak iptal kararı öncesi kazanılmışsa korunur, iptal kararı sonrası senedin iyi niyetli iktisabı mümkün olmayacağından artık iptal isteminde bulunan kişinin hakkı korunur.[102] İyi niyetli iktisap ve iptal kararı arasındaki bu durum değerlendirildiğinde hakim olan görüşe katılmak yerinde olacaktır. Bu bakımdan iptal kararı alınmadan önce iyi niyetle iktisap edilmiş bir senedin hamili, senetteki hakkını talep edebilecektir.

Fakat emre yazılı kambiyo senetleri bakımından böyle bir tartışmanın varlığı yersiz olacaktır. Zira iptal kararı kambiyo senetlerinde bono ve poliçe için vade, çek için ibraz tarihinden sonra alınabileceğinden dolayı, ciro ile devredilecek olan emre yazılı kambiyo senetlerinin iptal kararı sonrası (vade tarihinden sonra) el değiştirmesi pratikte mümkün olamaz. Bu bakımdan emre yazılı kambiyo senetlerinde iptal edilen senedin iyi niyetli hamili, senedi iptal kararı öncesi iktisap etmiş olacağından senetteki hakkı korunacaktır.[103] İptal isteminde bulunan kişi yerine, iptal edilen senedin iyi niyetli hamilinin korunmasına TTK

---

100 Pulaşlı s.104; Poroy/Tekinalp, s.124.

101 Pulaşlı s.104, dpnt.53: Jaggi P., Druey N., v. Greyerz C., Wertpapierrecht, Basel und Frankfurt a.M. (1985), §16.2.

102 Pulaşlı s.104, dpnt.54: Meier-Hayoz/ von der Crone, Wertpapierrecht, 1. Autlage, Bem 1985, §15, N.31, 35; Türk Hukukunda benzer görüş için bknz: Poroy/Tekinalp, s.124; Pulaşlı s.104.

103 İptal kararı olumsuz etki olarak senetteki teşhis fonksiyonunu kaldırır. Diğer bir ifadeyle iptal kararı alınmış bir senette, alacak hakkı senedin ibrazı ile artık talep edilemez. Fakat, iptal kararı maddi hukuk açısından etkili olmadığı için senedin kıymetli evrak vasfını kaldırmadığı gibi iyi niyetin korunmasını da ortadan kaldırmaz. Çünkü iptal kararının aksi ispatlanabilir. Özkan Gültekin, Yeni TTK, TBK, HMK ve Çek Kanununa Göre Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, 8. Bası, s.194; Yargıtay 11HD., 14/05/2014T., 2014/2699E., 2014/9228K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/, e.t. 08.06.2021.

md. 686/2 ve TTK md.792 hükümlerinin de hizmet ettiği görülmektedir. İlgili maddeler, iyi niyetli hamile karşı istirdat davası dahi açılamayacağını düzenleyerek, iyi niyetli senet hamilini iptal karar hamiline karşı üstün tutmaktadır.

Zayi olan bir senedin üçüncü kişiler bakımından iktisabında kıymetli evrakın türünün de önemli bir rol oynadığı söylenebilir.[104] Zayi olan nama yazılı bir kıymetli evrakta iyi niyetle iktisap, temlik beyanının gerekliliğinden dolayı mümkün olmaz. Emre yazılı kıymetli evrakta sadece ciro zincirinin kontrol edilecek olması sebebiyle iyi niyetli iktisap söz konusu olabilir.[105] Hamiline yazılı kıymetli evrakta senedin zilyedi hak sahibi sayıldığından, hamiline yazılı kıymetli evrakta da iyi niyetli iktisap söz konusu olabilecektir.

SONUÇ

Kıymetli evrak en genel tanımıyla, maddi bir değer içermesi hasebiyle sahibine bir alacak hakkı sağlayan senetler olarak kabul edilmektedir. TTK md. 645 kapsamında tanımı yapılan bu senetlerin en önemli özelliği içerdiği hak ile senet arasında sıkı bir ilişkinin olması olarak kabul edilmektedir. Zaten bu özellik kıymetli evrakı sıradan senetlerden ayırmaktadır. Kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetleri de ticari hayatın hem devam etmesinde hem de alacak borç işlemlerinin kolaylaşmasında önemli bir rol oynayarak, piyasalarda önemli bir işlem hacminin dönmesini sağlayan senetler olarak ifade edilebilir.

Kıymetli evrakın, dolayısıyla kambiyo senetlerinin önemli bir özelliği olan senet ile hak arasındaki ilişki, senedin içerdiği bu hakkın senetsiz bir şekilde ileri sürülememesine neden olmaktadır. Bu durum, TTK md. 646 hükmü kapsamında senet borçlusunun senet teslim edilmeden ödeme yükümlüğüne tabi tutulamayacağı düzenlemesi ile de pekiştirilmiştir. Fakat bu soyut hakkın maddi varlığını oluşturan senedin çeşitli nedenlerle ibrazı söz konusu olamayabilir. Bu durum hukuk literatüründe çalınma, yırtılma, kaybolma, yanma veya vasıfları okunmayacak hale gelme gibi nedenler ile senedin zayi olması olarak ifade edilmektedir. Senedin zayi olması, senette hak sahibi olarak gözüken

104 Gültekin (Yeni TTK, TBK, HMK ve Çek Kanununa Göre Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali), s.194-195.
105 Poroy/Tekinalp, s.201-202.

kişinin, kıymetli evraka atfedilen bu önemli özellik sebebiyle, hakkını talep edememe riskini ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle, zayi olması sebebiyle fiziki varlığı sona eren bir senette, alacak hakkının nasıl talep edilebileceği sorunu gündeme gelmektedir.

Zayi olan bir senette alacak hakkının da ortadan kalkması hakkaniyet kuralları ile bağdaşmaz. Bu minvalde kanun koyucu, menfaatler dengesini göz önünde bulundurarak, zayi olan senetlerde hakkın talep edilebilmesi için iptal müessesesini düzenlemiştir. Genel olarak TTK md. 651 hükmü kapsamında ele alınan iptal kararının en temel amacı, zayi olması sebebiyle fiziki varlığını yitiren senetlerde, belirli prosedürler neticesinde alınan iptal kararıyla, hakkın senetsiz bir şekilde talep edilmesine veya yeniden senedin düzenlenmesine olanak sağlamaktır. Bu bakımdan iptal kararının, kıymetli evrakın en önemli özelliği olan senet ile hak arasındaki sıkı ilişkiye bir istisna oluşturduğu söylenebilir.

İptal kararının hukuki sonucu incelendiğinde olumlu etki ve olumsuz etki olmak üzere genel bir sınıflandırmaya tabi tutulduğu görülmüştür. Olumlu etki çerçevesinde, iptal kararını aldıran karar hamili, kararı ibraz etmek suretiyle alacağını talep etme hakkı kazanırken, borçlu da iptal kararı aldıran karar hamiline karşı iyi niyetli yapacağı ödeme ile borcundan kurtulmaktadır. Olumsuz etki ise, kıymetli evrakın teşhis fonksiyonunun sona ermesidir. Diğer bir ifadeyle senet hamilinin senedi ibraz etmek suretiyle artık senet bedelini borçludan talep edemeyecek olmasıdır. Bu çalışmada iptal kararının bu iki temel etkisi, senetteki ilgili taraflar bakımından genişletilmek suretiyle analiz edilmiştir. Bu minvalde iptal kararının senetteki taraflara olan etkileri üç temel perspektifte değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Birinci perspektifte iptal kararının karar hamili ve senet borçlusu arasındaki ilişkiye etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda karar hamilinin yeni bir senet düzenleme hakkı olup olmadığı, senet borçlusunun karar hamiline karşı ileri sürebileceği defiler ve iptal kararına rağmen ödemede bulunmayan senet borçlusuna karşı kambiyo senetlerine özgü takip yapılıp yapılamayacağı hususları tartışılmıştır.

İkinci perspektifte iptal kararının etkisi, iptal karar hamili ve müracaat borçluları arasındaki ilişki bakımından incelenmiştir. Bu kapsamda iptal kararıyla müracaat hakkının kullanılamamasının hukuki

gerekçeleri ve hangi durumlarda iptal kararıyla müracaat hakkının kullanabileceği sorunları üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Üçüncü perspektifte ise iptal kararının etkisi, senedi iyi niyetle elinde bulunduran, karar hamili ve senet borçlusu arasındaki ilişki bakımından ayrı ayrı incelenmiştir. Bu kapsamda da öncelikli olarak senet borçlusunun borcundan kurtulmak için başvurabileceği yöntemler, senedi iyi niyetle iktisap etmiş olan senet hamilinin senet borçlusu ve karar hamiline karşı açabileceği davalar, zayi olan bir senedin iyi niyetle iktisap edilip edilemeyeceği hem senet hamilinin hem de karar hamilinin gerçek hak sahibi olduğu bir durumda hangi hakkın korunması gerektiği konuları üzerinde kanaatler belirtilmiştir.

İptal kararının senetteki ilgililer bakımından etkisinin analizi somut olaya göre ayrıntılı bir inceleme gerektirmektedir. Bu durum da konunun karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan iptal kararının senetteki ilgililer bakımından etkisinin analizi; kimler bakımından etkisinin tartışıldığı, senedin ne zaman ibraz edildiği, kim tarafından ibraz edildiği, senet hamilinin iptal kararı öncesinde mi yoksa sonrasında mı senedi iktisap ettiği, yine müracaat hakkının iptal kararı öncesinde mi yoksa sonrasında mı kullanılmaya çalışıldığı gibi bütün değişkenlerin detaylı bir değerlendirmesini gerektirmektedir. Ayrıca alacaklıların alacağını talep edebilmesinde ve senet borçlusunun da borcunda kurtulmasında iyi niyet kuralının önemli bir rol oynadığı da unutulmamalıdır. İyi niyetin varlığının veya yokluğunun ispatı, hak sahipliğinin değişmesi bakımından yapılan ödemelerin geri talep edilebilmesine veya borçlu bakımından yeniden ödeme yapılmasına neden olmaktadır.

Kaynakça

Kitaplar

Aras Aslı, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yetkin Yayınları, Ankara 2017,

Bahtiyar Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, Beta Yayınları, Ankara 2018, Güncellenmiş 16.Bası,

Bilgili Fatih/Demirkapı Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2019, 10.Bası,

Bozer Ali/Göle Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü, Ankara 2020, 9.Bası,

Bozkurt Tamer, Kıymetli Evrak Hukuku, LEGEM Yayıncılık, Ankara 2020,

Budak C. Ali, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Korunması, Beta Yayınları 2000,

Budak C. Ali/Karaaslan Varol, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, 4.Bası,

Çamoğlu Ersin, Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020,

Domaniç Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması-TTK Şerhi IV, Temel Yayınları, İstanbul 1990,

Eriş Gönen, Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak: Poliçe-Bono-Çek-Makbuz Senedi-Varant, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, 2.Bası,

Erişir Evrim, Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri, On İki Levha, İstanbul 2013,

Gültekin Özkan, Yeni TTK, TBK, HMK ve Çek Kanununa Göre Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, 8.Bası,

Hirsch Ernst, Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları (İstanbul Akgün Matbası), İstanbul 1946, 2.Bası,

Jaggi P., Druey N., v. Greyerz C., Wertpapierrecht, Basel und Frankfurt a.M. (1985),

Kayar İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, 7.Bası,

Kayıhan Şaban, 6728 sayılı Kanun ile Değişmiş Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanununa Göre Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, 7.Bası,

Kendigelen Abuzer, Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, 3.Tıpkı Bası,

Kendigelen Abuzer/Kırca İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, 3.Basıdan 4.Tıpkı Bası,

Meier-Hayoz/von der Crone, Wertpapierrecht, 1. Autlage, Bem 1985,

Öztan Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, Genişletilmiş 24.Bası,

Öztürk (Dirikkan) Hanife, Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990,

Poroy Reha/Tekinalp Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, 22.Bası,

Pulaşlı Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, 8.Bası,

Sayhan İsmet, Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2006,

Ülgen Hüseyin/Helvacı Mehmet/Kaya Arslan/Ertan N. Füsun, Kıymetli Evrak Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021, 13.Bası.

Makaleler

Cerrahoğlu Fadıl, "Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali", *İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi* 1973, s.186-189,

Gültekin Özkan, "Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları", *Terazi Hukuk Dergisi* 2007, C.2, S.16, s.31-38,

Gültekin Özkan, "Kıymetli Evrakın Ziyaı Nedeniyle İptalinde İptal Karar Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu", *Terazi Hukuk Dergisi* 2007, C.2, S.10, s.59-70,

Günay Erhan, "Yargıtay Kararları Eşliğinde Soru/Yanıtlı Çek Zayii Nedeniyle İade ve İptal Davaları", *Terazi Hukuk Dergisi* 2015, Cilt/Volume: 10, S.111, s.86-98,

Gürühan Caner, "Çekin Zayi Olması Nedeniyle Keşidecinin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme", *BATİDER* 2014, C.XXX, S.4, s.283-308,

Yavuz Mustafa, "Boş Çek Defterinin veya Yaprağının Zayi Olması Halinde Başvurulabilecek Hukuki Yollar", *Terazi Hukuk Dergisi* 2019, Cilt/Volume: 14, S.149, s.94-99.

Yargıtay Kararları

Yargıtay 11.HD. 07.06.1977T., 1977/29328E., 1977/2958K.,

Yargıtay 11.HD., 08.11.1979T., 1979/4774E., 1979/5123/K.,

Yargıtay 11.HD., 1980T., 1980/2555E., 1980/2603K.,

Yargıtay 11.HD., 22.01.1985T., 1984/5809E., 1985/52K.,

Yargıtay 11.HD., 18.01.2007T., 2005/13557E., 2007/395K.,

Yargıtay 11.HD., 02.07.2012T., 2012/977E., 2012/11699K.,

Yargıtay 11.HD., 09.04.2014T., 2013/18310E., 2014/6484K.,

Yargıtay 11.HD., 06.05.2014T., 2014/1815E., 2014/8503K.,

Yargıtay 11.HD., 07.05.2014T., 2014/2697E., 2014/8655K.,

Yargıtay 11.HD., 14/05/2014T., 2014/2699E., 2014/9228K.,

Yargıtay 11.HD., 12.06.2014T., 2014/4100E., 2014/11296K.,

Yargıtay 11.HD., 03.07.2014T., 2014/5623 E., 2014/12782 K.,

Yargıtay 11.HD., 12.06.2017T., 2016/1132E., 2017/3639K.,

Yargıtay 11.HD., 07.03.2018T., 2016/8417E., 2018/1736K.,

Yargıtay 11.HD., 12.03.2018T., 2016/9400 E., 2018/1849 K.,

Yargıtay 11.HD., 06.06.2018T., 2016/11997E., 2018/4372K.,

Yargıtay 11.HD., 11.03.2019T., 2018/10E., 2019/1951K..

Diğer Kaynaklar

Uyumaz Murat, "Noterlerin Çekişmesiz Yargı İşleri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya 2021.